

ПОПЕРЕДНІЙ ВИСНОВОК

про відсутність підстав для звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту 2 пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 15.03.2022 №2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» в частині доповнення пункту 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Цивільного кодексу України нормою про звільнення позичальника від відповідальності, визначеної статтею 625 цього Кодексу, у вигляді обов'язку сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення як такої, що не відповідає положенням частини 4 статті 13, частин 1, 4 статті 41 Конституції України.

Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду спільно з департаментом аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду підготували попередній висновок про відсутність підстав для звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 18 Прикінцевих та перехідних положень Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) нормою про звільнення позичальника від відповідальності, визначеної статтею 625 ЦК України, у вигляді обов'язку сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення.

Зміст звернення судді Господарського суду міста Києва Бойка Р. В. (вх. № 2727/0/1-26 від 06.07.2026)

Господарський суд міста Києва у рішенні від 28.05.2026 у справі № 910/12217/25 суд вирішив питання про стягнення поворотної безпроцентної фінансової допомоги та нарахувань за статтею 625 ЦК України (інфляційних втрат) між юридичними особами, частково задовольнивши позовні вимоги.

Відповідач у цій справі посилався на положення пункту 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України, який звільняє його від відповідальності за статтею 625 ЦК України у вигляді обов'язку сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення виконання грошового зобов'язання з 24.02.2022.

Суд дійшов висновку про невідповідність зазначеної норми частині 4 статті 13, частинам 1, 4 статті 41 Конституції України щодо звільнення позичальника від

обов'язку сплати інфляційної складової боргу за статтею 625 ЦК України в неспоживчих (комерційних) правовідносинах.

На переконання суду, пункт 18 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України, яким цей Кодекс доповнено відповідно до Закону України від 15.03.2022 № 2120-IX, поширюючи дію на будь-які правовідносини безвідносно до їх суб'єктного складу та сфери господарювання, становить непропорційне втручання у мирне володіння майном кредитора (правомірні очікування щодо компенсації знецінення коштів внаслідок інфляції) за відсутності належного публічного інтересу.

Суд підкреслює, що захист споживачів – фізичних осіб в умовах війни має виправданий публічний інтерес. Проте поширення такого звільнення від інфляційних втрат за ст. 625 ЦК України на комерційні правовідносини бізнесу створює для кредиторів «індивідуальний і надмірний тягар», оскільки руйнує справедливий баланс інтересів та порушує конституційні гарантії захисту права власності у підприємницькій сфері.

У зв'язку з цим суд першої інстанції на підставі статті 11 ГПК України не застосував оспорюваної норми закону та звернувся зі зверненням до Верховного Суду для вирішення питання щодо ініціювання конституційного провадження.

Суд першої інстанції виходив з того, що хоча впровадження воєнного стану виправдовує захист споживачів за побутовими кредитами (що узгоджується з пояснювальною запискою до Закону № 2120-IX та ст. 61 Закону «Про споживче кредитування»), автоматичне звільнення від будь-якої відповідальності комерційних суб'єктів у неспоживчих відносинах створює «індивідуальний і надмірний тягар» для кредиторів, порушуючи баланс інтересів та гарантії непорушності права приватної власності й верховенства права.

Оцінка наявності ознак обґрунтованості / необґрунтованості звернення до Конституційного Суду України з відповідним поданням

Відповідно до частини четвертої статті 13 Конституції України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

У частинах першій та четвертій статті 41 Основного Закону визначено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

На переконання судді господарського суду міста Києва Бойка Р. В., зміст пункту 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України не відповідає наведеним

положенням частини 4 статті 13, частин 1, 4 статті 41 Конституції України, тобто є неконституційним.

У вирішенні питання про наявність ознак обґрунтованості або необґрунтованості звернення до Конституційного Суду України з відповідним поданням вирішальним є той факт, що Пленум Верховного Суду постановою від 07 лютого 2025 року № 6 визнав, що обґрунтованих підстав для звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України про звільнення позичальника від відповідальності, визначеної статтею 625 цього Кодексу, у вигляді обов'язку сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, немає.

У цьому акті, зокрема, зазначено, таке.

Згідно з пунктом 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» у період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування у разі прострочення позичальником виконання грошового зобов'язання за договором, відповідно до якого позичальнику було надано кредит (позику) банком або іншим кредитором (позикодавцем), позичальник звільняється від відповідальності, визначеної статтею 625 цього Кодексу, а також від обов'язку сплати на користь кредитора (позикодавця) неустойки (штрафу, пені) за таке прострочення. Установити, що неустойка (штраф, пеня) та інші платежі, сплата яких передбачена відповідними договорами, нараховані включно з 24 лютого 2022 року за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) за такими договорами, підлягають списанню кредитором (позикодавцем).

Верховний Суд вже робив висновки щодо застосування пункту 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України до зобов'язань, які виникли на підставі окремих договорів. Зокрема, вказувалося, що дія зазначеного пункту поширюється на договори про надання поворотної фінансової допомоги – позики (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 06 вересня 2023 року у справі № 910/8349/22); кредитний договір (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду від 18 жовтня 2023 року у справі № 706/68/23); сплата відсоткового доходу за облігаціями (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 12 червня 2024 року у справі № 910/10901/23); усі види кредитних (позикових) боргових зобов'язань перед юридичними та фізичними особами (ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 27 червня 2024 року у справі № 910/13689/23).

Тлумачення змісту пункту 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України свідчить, що законодавець передбачив особливості регулювання наслідків

прострочення виконання (невиконання, часткового виконання) певних грошових зобов'язань. Такі особливості виявляються: 1) в період існування особливих правових наслідків – дія воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування; 2) у договорах, на які поширюються специфічні правові наслідки. До них належать договір позики, кредитний договір, у тому числі договір про споживчий кредит; 3) у встановленні спеціальних правових наслідків прострочення виконання (невиконання, часткового виконання). Вони полягають в тому, що позичальник звільняється від відповідальності, визначеної частиною другою статті 625 ЦК України, а також від обов'язку сплатити на користь кредитодавця (позикодавця) неустойку (штраф, пеню) за таке прострочення. Якщо неустойка (штраф, пеня) та інші платежі, сплата яких передбачена відповідними договорами, нараховані з 24 лютого 2022 року за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) грошових зобов'язань за такими договорами, то вони підлягають списанню кредитодавцем (позикодавцем).

Відповідно до цивільного законодавства та усталеної практики Верховного Суду індекс інфляції – це не частина суми боргу, а компенсаційна складова, яка є додатковою виплатою до основної суми боргу. Тому пунктом 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України законодавець передбачив звільнення від відповідальності, визначеної статтею 625 цього Кодексу, зокрема й від стягнення інфляційних втрат на період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування.

Отже, пункт 18 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Цивільного кодексу України не може розглядатися як порушення права кредитора на мирне володіння майном, оскільки такі заходи мають тимчасовий характер та спрямовані на захист інтересів боржника в умовах воєнного стану.

З урахуванням викладеного – підстав для звернення до Конституційного Суду України з відповідним конституційним поданням немає.

Крім того, Пленум Верховного Суду постановою від 07.02.2025 року № 6 вже відмовляв у цьому питанні - https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/postanovi_plenumu/postanova_plenumu_6_2025_02_07 у т.ч. щодо подібних правовідносин.

Голова Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду

 Лариса РОГАЧ